

7

CONCLUSIES

Dit afsluitende hoofdstuk werpt nogmaals een blik op de doelstelling en de centrale vraagstelling van dit onderzoek. De indeling van dit hoofdstuk is gebaseerd op de tweeledige doelstelling van dit onderzoek:

1. Het ontwikkelen en toetsen, in de gemeente Breda, van een verfijnde gemeentelijke woonmilieubenadering, waarbij aandacht is voor belevingsaspecten en die schakelen tussen schaalniveaus op een logische manier mogelijk maakt;
2. Het ontwikkelen en toetsen, in de gemeente Breda, van een methodiek om de provinciale woonmilieubenadering, die gebaseerd is op het viercijferig postcodeniveau, te vertalen naar het buurtniveau, waardoor een confrontatie van de gemeentelijke en de provinciale benadering mogelijk is.

In paragraaf één, de gemeentelijke benadering, en paragraaf twee, de provinciale benadering, is aandacht voor de beantwoording van de centrale vraagstelling:

In hoeverre draagt de te ontwikkelen gemeentelijke en provinciale woonmilieubenadering bij aan het oplossen van de volgende problemen:

- *Verfijning: recht doen aan Bredase buurten en wijken;*
- *Belevingsaspecten;*
- *Schakelen tussen schaalniveaus.*

In hoofdstuk twee van dit rapport getiteld 'De stand van zaken' is nog een vierde aandachtspunt toegevoegd; namelijk transparantie. Paragraaf drie bevat de conclusies en aanbevelingen naar aanleiding van de confrontatie van de twee benaderingen. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een slotbeschouwing.

7.1 Gemeentelijke woonmilieubenadering

De gemeentelijke woonmilieubenadering die is ontwikkeld en getoetst in Breda heeft een aantal concrete resultaten opgeleverd. Op basis van de geselecteerde woonmilieukenmerken zijn profielen en typologieën opgesteld op buurt- en wijkniveau.

Verfijning

De gemeentelijke benadering voorziet in elf woonmilieutyperingen voor 52 buurten en in vier woonmilieutyperingen voor 11 wijken.

Het geheel van woonmilieukenmerken, onderverdeeld in vier componenten: 'fysiek', 'intuïtief', 'sociaal' en 'functioneel', zorgen voor verfijnde typologieën. Het weglaten van één van de componenten leidt tot typeringen die minder recht doen aan de Bredase buurten en wijken. Het meenemen van dominante eigenschappen, of het gebrek hieraan, op buurt- en wijkniveau biedt een oplossing voor het overmatig gebruik van gemiddelden in woonmilieuonderzoek. Dit uit zich bijvoorbeeld in een onderscheid tussen gevarieerde en eenzijdige woonmilieus op het wijkniveau

Bij de gemeentelijke benadering zijn de gebieden gegroepeerd door een computerprogramma (SPSS). Dit kan tot typeringen leiden die geen recht doen aan de Bredase buurten en wijken. Een voorbeeld hiervan is de typering van de buurt Mastbos als een *pioniersbuurt* in plaats van een *zeer gewilde villabuurt*.

Aanbeveling 1

Een typologie dient altijd getoetst te worden aan de werkelijkheid. Mijn voorkeur gaat uit naar het installeren van een begeleidingsgroep van lokale (ervarings)deskundigen op het gebied van wonen; die controleert op basis van de woonmilieuprofielen.

Belevingsaspecten

De gemeentelijke woonmilieubenadering geeft expliciet rekenschap van belevingsaspecten door gebruik te maken van een intuïtieve component. Het invullen van deze component met een onderscheid in imago (wat vindt de stad van een buurt) en zelfbeeld (wat vindt de buurt van de buurt) biedt ruimte voor relativering. Ook al kent de 'stad' een buurt een laag imago toe, dan nog kunnen de buurtbewoners het een prettige buurt vinden.

Bij de buurttypologie is sprake van minder gewilde woonmilieus, die op een (onderbroken) lijn liggen van Zuidwest naar Noordoost. Het feit dat deze lijn aansluit bij eerder onderzoek naar belevingsaspecten in de gemeente Breda in 1994, geeft aan er een waardevolle bijdrage aan het knelpunt beleving is geleverd. De intuïtieve component zorgt voor een wijktypologie die duidelijke verschillen in imago en zelfbeeld heeft. Kortom, het toevoegen van de kenmerken imago en zelfbeeld heeft gezorgd voor typologieën die recht doen aan de beleving van woonmilieus in de gemeente Breda.

Een controle van de buurt- en wijktypologie die op basis van de woonmilieuprofielen plaatsvindt, zou tot een wijziging van de typering van de buurt Kesteren kunnen leiden.

De vooraf bepaalde weging van de intuïtieve component, éénzesde, bepaalt namelijk dat deze buurt met een onvoldoende voor imago en zelfbeeld niet tot de minder gewilde woonmilieus behoort.

Aanbeveling 2

De selectie van de woonmilieukenmerken is van groot belang voor dit onderzoek. De in aanbeveling één genoemde begeleidingsgroep dient bij de veronderstellingen voor het onderzoek betrokken te zijn.

Schakelen tussen schaalniveaus

De gemeentelijke woonmilieubenadering schakelt van een laag naar een hoger schaalniveau. Dit resulteerde in buurt-, wijk- en gemeentelijke profielen. Door het gebruiken van verschillende principes (*doorsnede*, *doorsnedeplus* en *vereniging*) om op te schakelen is zuiver theoretisch gezien geen sprake van het beeld dat de matroshka poppen oproepen. Het is namelijk niet mogelijk om een buurtprofiel altijd in een wijk- of gemeentelijk profiel in te passen. Het doorgeven van onderscheidende (dominante) kenmerken, en zelfs het gebrek eraan (gevarieerd), is wel geslaagd.

Het doel verfijning is ook gediend met het principe van *doorsnedeplus*. Bij het ontwikkelen van schakelen tussen schaalniveaus is het principe van *doorsnedeplus* naar voren gekomen als een goed alternatief voor het gebruik van het principe *doorsnede* (gemiddelde) en het 'utopische' principe *vereniging*. Kortom, het bieden van een alternatief voor het gebruik van gemiddelden, namelijk *variatie*, is een waardevolle bijdrage van dit onderzoek.

Transparantie

Het gebruik van woonmilieuprofielen heeft in dit onderzoek gezorgd voor transparantie. Er is discussie mogelijk over de selectie van de kenmerken, de indicatoren, de beslissingsregels voor de variabelen en de waardeoordelen. Door aannames te veranderen ontstaan andere profielen. De woonmilieuprofielen tonen de uitkomsten van deze discussie zonder deze te vereenvoudigen tot een typologie. Zonder de profielen is sprake van een 'black-box', waarbij niet duidelijk is wat achter een typering schuil gaat. De presentatietechniek van de radargrafieken waarborgt een hoge mate van transparantie.

Aanbeveling 3

In hoofdstuk vijf kom ik tot de aanbeveling om 'de begeleidingsgroep' gezamenlijk een oordeel te laten vellen over de aannames van de woonmilieukenmerken. Hiervoor geef ik drie mogelijkheden die nader onderzoek vergen. Ten eerste het bewerken van de methode gebruikt voor de Economische Barometer Breda. Ten tweede het automatiseren van het stappenplan 'van theoretische kenmerken naar empirische kenmerken'. Als laatste het gebruiken van een bestaand computerprogramma Evamix.

De woonmilieuprofielen kunnen nog een andere functie hebben. De profielen zijn een momentopname, een soort van woonmilieuthermometer. De woonmilieuprofielen 2002 kunnen als een nulmeting worden beschouwd.

Aanbeveling 4

Door een woonmilieuthermometer op te stellen, voor aanvang van de 2^{de} ISV periode (Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing) in 2005 en aan deze het eind van de periode in 2010 te herhalen, kan de meetbaarheid van de verstedelijkingsafspraken worden vergroot.

7.2 Provinciale woonmilieubenadering

De ontwikkeling en toetsing van de provinciale woonmilieubenadering bestond uit het vertalen van de bestaande benadering naar het buurtniveau. Dit heeft geleid tot één buurttypologie.

Verfijning

De provinciale benadering voorziet in acht woonmilieutyperingen voor 52 buurten. Het werkmilieu en het landelijk woonmilieu zijn toegevoegd in vergelijking met het viercijferig postcodeniveau. De benadering gebruikt een fysieke en een functionele component, met elk twee woonmilieukenmerken. Het gebruik van gemiddelden blijft gehandhaafd, maar op een lager schaalniveau. Positief is de invloed van het toekennen van subjectieve scores. Hierdoor kunnen lokale onzekerheden tot uiting komen. Per buurt zijn namelijk scores aan de verschillende (bestaande) typeringen toegekend.

Belevingsaspecten

De provinciale buurttypologie houdt geen rekening met belevingsaspecten.

Schakelen met schalen

De typologie van ABF is succesvol van het viercijferig postcodeniveau naar het lagere schaalniveau van de buurt te vertalen. Statistische patroonherkenning met fuzzy logic, ontleent aan de informatica, maakt dit mogelijk. Met de verzamelingenleer is alleen opschakelen mogelijk.

Transparantie

De provinciale benadering is afhankelijk van een subjectief oordeel om tot een typologie te komen. De onderzoeker geeft per buurt een inschatting van een score voor een woonmilieutypering (*centrum stedelijk*). Dit biedt ruimte om de onzekerheden per gebied te duiden. Bijvoorbeeld de buurt City is niet 100 procent *centrum stedelijk*, maar 80 procent. De onzekerheden van het eindoordeel zijn nu inzichtelijk gemaakt. Vanwege de grote invloed van het oordeel van de onderzoeker op het eindresultaat adviseer ik het gebruik van een toetsende begeleidingsgroep.

Aanbeveling 5.

Ook bij de provinciale benadering dient een 'begeleidingsgroep', van lokale (ervarings) deskundigen op het gebied van wonen, het resultaat (eindoordeel) van de provinciale benadering, de buurttypologie, aan de werkelijkheid te toetsen.

7.3 Confrontatie van beide benaderingen

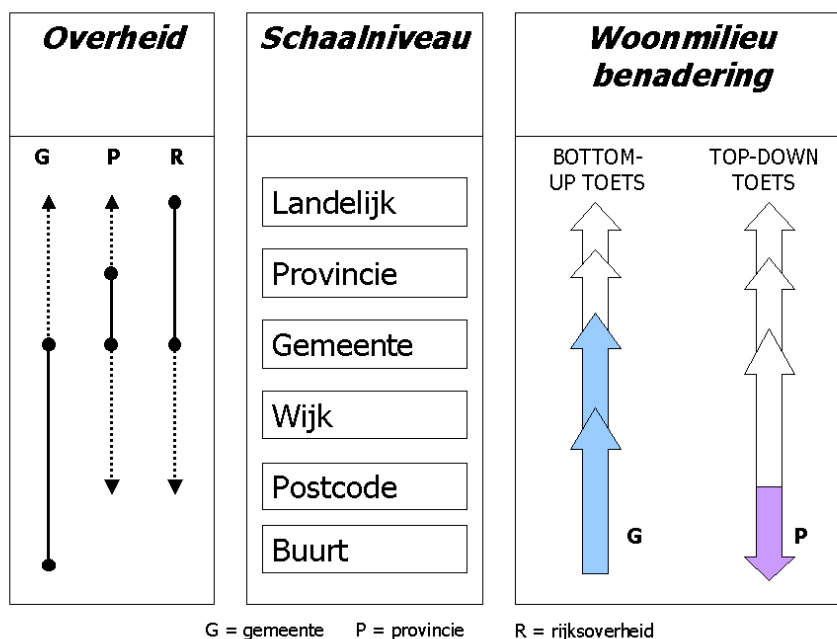
Uit een vergelijking van de beide benaderingen is te concluderen dat de gemeentelijke benadering tot zes te transformeren buurten (*minder gewild*) komt en de provinciale benadering tot acht buurten (*minder gewenst*). De gemeentelijke benadering doet dit op basis van belevingsaspecten en de provinciale benadering op basis van woonwensen. Het meest opmerkelijk is dat in de gemeentelijke benadering de buurt Ypelaar een *'gewilde voorzieningenbuurt'* is en in de provinciale benadering het minder gewenste *'stedelijk naoorlogs compacte woonmilieu'*.

Beide benaderingen zijn in plaats van confronterend ook aanvullend te gebruiken. Bijvoorbeeld door de gemeentelijke wijk- en buurttypologie een rangorde te laten bepalen voor de aanpak van buurten. Per buurt kan de provinciale buurttypologie dan suggesties voor transformatie op basis van woonwensen geven.

Hierboven zijn conclusies getrokken over de uitvoering van de twee benaderingen. Het is ook mogelijk om de ontwikkelde benaderingen te beoordelen op de meerwaarde voor het beleid van gemeenten, provincies en rijksoverheid.

Woonmilieuverkenningen worden veelal ontwikkeld om afspraken op te baseren of om afspraken te ontcrachten. Dit is niet het doel van dit onderzoek geweest, maar het onderzoek maakt conclusies over afspraken mogelijk. Figuur 7.1 plaatst beide benaderingen in een andere context; bestuurlijk, schaalniveau en woonmilieubenadering.

FIGUUR 7.1 BOTTOM-UP TOETS EN TOP-DOWN TOETS



Figuur 7.1 geeft aan dat het schaalniveau van groot belang is om afspraken te maken. Misschien is het eenvoudiger om gegevens te verzamelen op het postcodeniveau, maar dit schaalniveau komt niet tegemoet aan gemeentelijk beleid en volgens mij niet aan de belevingswereld van burgers.

Aanbeveling 6

De overheden dienen een keuze te maken op welke schaalniveau beleid en onderzoek te baseren; buurtniveau of postcodeniveau. Het postcodeniveau sluit volgens mij niet aan bij de belevingswereld van burgers. Nader onderzoek nodig naar het schaalniveau dat het beste aansluit bij de belevingswereld van burgers.

De gemeentelijke benadering probeert op buurtniveau lokale ervaringsgegevens mee te nemen en door te geven naar het wijkniveau. Deze 'bottom-up' beweging is door te zetten door de woonmilieuprofielen naar hogere niveaus te brengen; naar het regionale, provinciale en landelijke niveau.

Bij het opstellen van typologieën is een toets aan de werkelijkheid gewenst. De provinciale benadering van ABF begint op het viercijferig postcodeniveau, maar neemt geen lokale ervaringsgegevens mee naar het hogere niveau. Dit geeft de beperkingen aan op gemeentelijk, provinciaal en landelijk niveau van deze benaderingswijze. Zolang niet op buurniveau begonnen wordt met het verzamelen van gegevens en toetsen aan de werkelijkheid is een top-down toets noodzakelijk.

Aanbeveling 7

Gemeenten die afspraken met de rijksoverheid en provincies maken over de transformatie van woonmilieus dienen eerst de typologie te toetsen aan het buurniveau en de werkelijkheid. Dit is mogelijk met behulp van de ontwikkelde theorie neerschakelen en met een begeleidingsgroep van lokale deskundigen op het terrein van wonen.

Bij beide benaderingen is gebleken dat het toetsen van de typologieën aan de werkelijkheid belangrijk is. Typologieën die de werkelijkheid geen recht doen, zijn snel gemaakt. Op deze indelingen afspraken baseren is geen verstandige zaak.

Aanbeveling 8

Nader onderzoek is nodig naar meetbare en bruikbare afspraken en de rol die woonmilieuprofielen hierin kunnen spelen. Dit vanwege de grotere transparantie.

7.4 Slotbeschouwing

De algemene conclusie van dit onderzoek luidt dat de gemeentelijke woonmilieubenadering een grotere bijdrage heeft geleverd aan het verhelpen van de problemen van verfijning, gebrek aan belevingsaspecten, schakelen tussen schaalniveaus en transparantie. De onderstaande tabel verduidelijkt de algemene conclusie.

TABEL 7.1 BIJDRAGE IN DE CENTRALEVRAAGSTELLING/ (SUB)DOELEN

(Sub)doelen	Gemeentelijke benadering	Provinciale benadering
Verfijning	+	+
Beleving	++	-
Schakelen	+	+
Transparantie	++	0

-- is zeer gering, - is gering, 0 is redelijk, + groot, ++ is zeer groot